

Latvijas Republikas Ekonomikas ministrija
Patērētāju tiesību aizsardzības centrs

K.Valdemāra ielā 157, Rīgā, LV – 1013 ♦ tālr. (+371) 67388624 ♦ fakss (+371) 67388634 ♦ e-pasts: ptac@ptac.gov.lv

AS „Hansabanka”
Reģ.Nr.40003074764
Balasta dambī 1a
Rīgā, LV-1048

(...)

LĒMUMS
par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem līguma
noteikumiem
Rīgā

2008.gada 10.septembrī

Nr.43-lg

Patērētāju tiesību aizsardzības centra (turpmāk – *PTAC*) Liepājas reģionālajā pārvaldē 2008.gada 7.jūlijā saņemts (...) iesniegums (turpmāk – *Patērētāja Iesniegums*) saistībā ar AS „Hansabanka” 2006.gada 7.augustā noslēgto Aizdevuma līgumu Nr.(...) (turpmāk – *Līgums*).

PTAC, izskatot lietā esošos materiālus, **konstatē**:

[1] *Iesniegumā* norādīts uz nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem *Līguma* noteikumiem un lūgts *PTAC* uzdot AS „Hansabanka” pārtraukt pildīt netaisnīgos *Līguma* 3.2., 10.4., 11.5.noteikumus ar *Patērētāju* un citiem patērētājiem.

[2] Sakarā ar saņemto *Iesniegumu PTAC* 2008.gada 23.jūlijā pieprasīja AS „Hansabanka” sniegt paskaidrojumu, kas *PTAC* tika saņemts 2008.gada 12.augustā (turpmāk – *Paskaidrojums*).

[3] *Paskaidrojumā* AS „Hansabanka” norāda, ka tā pilda *PTAC* 2008.gada 13.aprīļa lēmumu par nevienlīdzīgiem un netaisnīgiem līguma noteikumiem Nr.25-lg (turpmāk – *Lēmums Nr.25-lg*), ko apliecina *Paskaidrojumam* pievienotais patērētājiem piedāvātais aizdevuma līguma projekts.

AS „Hansabanka” paskaidro, ka no patērētājiem piedāvātajiem aizdevuma līgumu projektiem ir izslēgts tāda paša satura līguma noteikums kā *Līgumā* ietvertais 3.2.apakšpunkta noteikums, kā arī AS „Hansabanka” ir pārtraukusi pildīt šādu līguma noteikumu.

Saistībā ar *Līguma* 10.4.apakšpunkta noteikumu AS „Hansabanka” norāda, ka *Līguma* II daļā „aizdevums” ir definēts kā „*saņemtā un neatmaksātā Aizdevuma summa*”, tādējādi šajā apakšpunktā minētais līgumsods 5% apmērā tiek aprēķināts no aizdevuma summas daļas, kas saņemta, bet vēl nav atmaksāta aizdevējam.

Attiecībā uz *Līguma* 11.5.apakšpunktu AS „Hansabanka” uzskata, ka ar šādu līguma noteikumu netiek pārkāptas *Patērētāju tiesību aizsardzības likumā* (turpmāk – *PTAL*) noteiktās *Patērētāju tiesības*. Vienlaikus AS „Hansabanka” paskaidro, ka *Lēmums Nr.25-Ig* tiek pildīts arī attiecībā uz šķīrējtiesu, jo patērētājiem piedāvātajos aizdevuma līgumos netiek iekļauta šķīrējtiesas klauzula.

AS „Hansabanka” uzsver, ka konkrētajā gadījumā *Patērētājam* tika piedāvāts aizdevums ar mērķi – iespēju kredīts (attiecīgo nekustamo īpašumu iegāde) un ka *Līgums* ir noslēgts par lielu summu, proti, par kopējo summu 70 148.94 eiro apmērā, nodrošinot no *Līguma* izrietošās saistības ar nekustamā īpašuma ķīlu un trešās personas galvojumu. AS „Hansabanka” norāda, ka konkrētajā gadījumā, lai saņemtu aizdevumu, *Patērētāja* iesniedza kredīta pieprasījumu, kā rezultātā tika izvērtēta *Patērētāja* maksāspēja, *Patērētāja* piedāvātās atmaksas iespējas un nodrošinājums, tādējādi AS „Hansabanka” skatījumā nav pamata uzskatīt parakstīto *Līgumu* par neapsprieztu vai neapspriežamu. Tāpat AS „Hansabanka” norāda, ka nav pamata uzskatīt *Līgumu* par tipveida, jo *Līgums* ir par konkrēti *Patērētājam* nepieciešamo aizdevuma summu, ar konkrēti *Patērētājam* piedāvāto procentu likmi, aizdevuma atmaksas termiņu un citiem *Līguma* noteikumiem, kā arī konkrēti šo saistību nodrošināšanai noteikto nodrošinājumu, uzverot, ka šajā gadījumā nevar vilkt paralēles ar aizdevuma līgumiem, kuros tika ņemts aizdevums vienkāršam patēriņam. AS „Hansabanka” uzskata, ka visi *Līguma* noteikumi ir apspriesti.

PTAC, izvērtējot lietā esošos materiālus, **secina**:

1. Aizņēmēja (...) ir uzskatāma par patērētāju *PTAL* 1.panta 3.punkta izpratnē, savukārt AS „Hansabanka” ir atzīstama par pakalpojuma sniedzēju atbilstoši *PTAL* 1.panta 4.punktam, līdz ar to *Līguma* noteikumiem ir jāatbilst *PTAL* prasībām.

2. Saskaņā ar *PTAL* 25.panta ceturtais daļas 6.punktu *PTAC* funkcijās ietilpst „*patērētāju tiesību ievērošanas uzraudzība līgumu projektos un līgumos, ko patērētāji slēdz ar ražotājiem, pārdevējiem vai pakalpojumu sniedzējiem, arī normatīvajos aktos paredzēto darbību veikšana, lai ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs grozītu līguma projektu vai pārtrauktu pildīt līguma noteikumus, ja līguma projektā vai noslēgtajā līgumā konstatēti netaisnīgi vai neskaidri noteikumi*”. Tādējādi *PTAC* ir tiesīgs pieņemt lēmumu par netaisnīgiem un nevienlīdzīgiem līguma noteikumiem savas kompetences ietvaros.

3. Saskaņā ar *PTAL* 3.panta 2.punkta noteikumiem „*patērētāja tiesības ir pārkāptas, ja nav ievērots līgumslēdzēju pušu vienlīdzības princips un līguma noteikumi ir netaisnīgi*”. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta pirmo daļu „*ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs nedrīkst piedāvāt tādus līguma noteikumus, kas ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, šo likumu un citiem normatīvajiem aktiem*”. Tātad atbilstoši *PTAL* 6.panta pirmās daļas noteikumiem AS „Hansabanka” nedrīkst iekļaut netaisnīgus līguma noteikumus patērētājiem piedāvātajos līgumos un līgumu projektos. *PTAL* 6.panta ceturtajā daļā noteikts, ka „*novērtējot līguma noteikumus, ņem vērā pārdotās preces vai sniegtā pakalpojuma*

raksturu, visus apstākļus, kādos līgums noslēgts, kā arī noslēgtā līguma un ar to saistītā līguma noteikumus”.

4. Lai arī līgumu patērētājs ir parakstījis, tomēr *PTAL* ir paredzēti izņēmumi no vispārējiem līgumu slēgšanas noteikumiem. Lai konstatētu, vai attiecīgais līguma noteikums ir apspriests, jāņem vērā *PTAL* 6.panta piektajā un septītajā daļā paredzētais. Saskaņā ar *PTAL* 6.panta piektajā daļā noteikto „*līguma noteikums vienmēr ir uzskatāms par savstarpēji neapspriestu, ja līgums sastādīts iepriekš un patērētājam nav bijis iespējams ietekmēt attiecīgā līguma noteikumus”.* Vistipiskākais šāda gadījuma piemērs ir tipveida jeb standartlīgums. Šāds viedoklis ir pamatots arī tiesību doktrīnā: „*standartlīgumi per se tiek uzskatīti par neapspriežamiem, tāpēc standartnoteikumu piemērošanas gadījumā faktiski nav nekādas juridiskas iespējas izvairīties no Netaisnīgu līgumu direktīvas piemērošanas. Pat skaidri izteikts patērētāja apliecinājums, ka viņš ir iepazīstināts ar līguma standartnoteikumiem un vienojies par tiem neizslēdz direktīvas piemērošanu”* (Zadraks G. „*Direktīvas 93/13/EEK par netaisnīgiem noteikumiem patērētāju līgumos nepieciešamā reforma*”// „*Likums un Tiesības*”, 2005. Nr.4, 103.lpp.). Patērētāju tiesību doktrīnā ir arī atzīts, ka „*nevar runāt par individuāli apspriestiem noteikumiem, ja patērētājam izvēlei tika piedāvāti divi vai vairāki iepriekš noformulēti varianti. Ja ir dotas vairākas iespējas un patērētājs var izvēlēties vienu no tām, tas nozīmē, ka noteikumu nevar uzskatīt par apspriestu. Patērētājam ir jābūt iespējai piedāvāt savus noteikumus, kas komersantam ir jāizvērtē. Ja apspriešana ir tīri formāla, tad to nedrīkstētu pieņemt kā apspriešanu šajā izpratnē.”* (Zadraks G. „*Direktīvas 93/13/EEK par netaisnīgiem noteikumiem patērētāju līgumos nepieciešamā reforma*”// „*Likums un Tiesības*”, 2005. Nr.4, 104.lpp.).

Turklāt atbilstoši *PTAL* 6.panta sestajai daļai, „*ja ir apspriesti atsevišķi līguma noteikumi vai atsevišķu noteikumu attiecīgi aspekti, tad nevar uzskatīt, ka savstarpēji apspriesti ir arī pārējie līguma noteikumi”.* Savukārt *PTAL* 6.panta septītā daļa nosaka, ka, „*ja ražotājs, pārdevējs vai pakalpojuma sniedzējs apgalvo, ka līguma noteikumi ir savstarpēji apspriesti ar patērētāju, viņa pienākums ir to pierādīt”.*

PTAC norāda, ka par apspriestiem līguma noteikumiem uzskatāmi līguma noteikumi, par kuriem līgumslēdzēji, savstarpēji tos apspriežot (savstarpēji apmainoties viedokļiem), ir vienojušies. Līdz ar to parakstīts līgums pats par sevi nav pietiekams pierādījums tam, ka līgumslēdzēji ir savstarpēji apsprieduši katru līguma noteikumu atsevišķi (sk. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2006.gada 7.marta spriedums lietā Nr.C30519003 motīvu daļas 14.punktu).

Izskatot lietā esošos materiālus, *PTAC* secina, ka AS „Hansabanka” nav iesniegusi nekādus pierādījumus tam, ka *Līguma* noteikumi ir apspriesti AS „Hansabanka” un *Patērētājas* starpā. Šajā sakarā *PTAC* ņem vērā to, ka, pieprasot sniegt paskaidrojumu saistībā ar *Patērētājas Iesniegumu*, *PTAC* aicināja AS „Hansabanka” līdz 2008.gada 11.augustam iesniegt pierādījumus apspriešanas fakta

konstatācijai, kas *PTAC* netika saņemti. Līdz ar to *PTAC* secina, ka *Līguma* noteikumi, izņemot *Līguma* būtiskās sastāvdaļas, ir līgumslēdzēju pušu neapspriesti.

5. Izvērtējot *Līguma* noteikumus, *PTAC* konstatē, ka *Līguma* 3.2.apakšpunktā ietvertais noteikums paredz, ka „*Aizņēmējs, brīdinot rakstiski ne mazāk kā vienu mēnesi iepriekš, ir tiesīgs pirms termiņa pilnīgi vai daļēji izpildīt savas līgumsaistības. Pārcreditācijas gadījumā Aizņēmējs maksā Aizdevējam komisiju par Aizdevuma pirmstermiņa atmaksu un komisiju par izmaiņu noformēšanu saskaņā ar Cenrādi*”. *PTAC* norāda, ka šāda satura līguma noteikums ir atzīts par netaisnīgu un spēkā neesošu *Lēmumā Nr.25-lg*. Līdz ar to tas nav piemērojams arī konkrētā *Līguma* ietvaros. Turklāt *PTAC* ņem vērā *Paskaidrojumā* norādīto, ka AS „Hansabanka”, ievērojot *Lēmumā Nr.25-lg* minēto, ir pārtrauksi pildīt šāda satura līguma noteikumu.

6. *Līguma* 10.4.apakšpunktā noteikts: „*Aizņēmējam jāmaksā Aizdevējam līgumsods 5% no Aizdevuma, ja: 1) Aizņēmējs kavē Aizdevuma atmaksas un/vai Procentu samaksas maksājumu ilgāk par 30 dienām; 2) Aizņēmējs neizpilda Aizdevuma līguma II daļas 8.2.punkta noteikumus vai I daļas 4.sadaļu „Īpašie noteikumi”.*”

Saskaņā ar minēto *Līguma* noteikumu aizņēmējam jeb patērētājam ir jāmaksā aizdevējam līgumsods 5% apmērā no aizdevuma par ar *Līgumu* uzņemto saistību (savlaicīgu) nepildīšanu.

AS „Hansabanka” *Paskaidrojumā* vērš uzmanību uz to, ka ar aizdevumu ir saprotama nevis visa aizdevuma summa, bet gan aizdevuma summas daļa, kas saņemta, bet vēl nav atmaksāta.

Konkrētajā gadījumā saskaņā ar *Līguma* noteikumiem *Patērētājam* ir izsniegts aizdevums 70 148.94 eiro apmērā. No lietā esošajiem materiāliem secināms, ka AS „Hansabanka” aprēķinātā *Patērētājas* neatmaksātā aizdevuma summa ir 67 051.66 eiro apmērā, no kuras atbilstoši *Līguma* 10.4.apakšpunkta noteikumam ir aprēķināms līgumsods 5% apmērā. No tā izriet, ka par saistību nepildīšanu *Patērētājam* saskaņā ar *Līguma* 10.4.apakšpunktu ir piemērojams līgumsods 3 352.58 eiro apmērā. Turklāt minētais līgumsods ir aprēķināms vienlaikus ar *Līguma* 1.10. un 1.11.apakšpunktos minētajiem nokavējuma procentiem 0.16% apmērā dienā un nokavējuma līgumsodu 0.16% apmērā dienā. Tādējādi *PTAC* secina, ka patērētājam ir paredzēts neproporcionāli liels līgumsods saistību nepildīšanas gadījumā un šo (trīskāršo) sankciju piemērošanas rezultātā patērētājs tiek nostādīts neizdevīgā stāvoklī un tas ir pretrunā ar labticīguma prasībām, pārkāpjot līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu saskaņā ar *PTAL* 5.panta otrās daļas 5.punktu.

PTAC norāda, ka saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 4.punktu par netaisnīgu ir uzskatāms tāds līguma noteikums, kas paredz neproporcionāli lielu līgumsodu. *PTAC* vērtējumā līgumsods 5% apmērā no kopējās neatmaksātās aizdevuma summas ir uzskatāms par neproporcionāli lielu.

PTAC atzīmē, ka saskaņā ar *Civillikuma* 1716.pantu līgumsods ir pametums, ko kāda persona uzņemas ciest sakarā ar savu saistību tajā gadījumā, ja viņa šo

saistību neizpildītu vai neizpildītu pienācīgi, taču līgumsods nav līdzeklis, ar kura palīdzību kreditors ir tiesīgs iedzīvoties uz parādnieka rēķina. Arī civiltiesību doktrīnā valda viedoklis, ka *"Latvijā, vadoties no labiem tikumiem, pārāk lielu līgumsodu varētu atzīt par netaisnu"* (K. Torgāns: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.) R: Mans Īpašums, 2000, 225.lpp.). *PTAC*, vērtējot līgumsoda proporcionalitāti, ņem vērā *PTAL* 5.pantā noteikto līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu, no kā izriet, ka, vērtējot līgumsoda apmēru, jāievēro arī labticīguma prasības, kā arī tas, ka līgumsoda apmērs nedrīkst būt tāds, kas nostāda patērētāju neizdevīgā stāvoklī, t.i., līgumsods nedrīkst būt nesamērīgi liels. Tāpat, vērtējot līgumsoda proporcionalitāti, jāvadās no samērīguma kritērija, kas izriet no labas ticības principa, ievērojot, ka *"pie samērīguma noteikšanas jāņem vērā visas kreditora intereses un parādnieka spējas"* (K. Torgāns: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.-2400.p.) R.: Mans Īpašums, 2000, 225.lpp.).

Ņemot vērā augstāk minēto, *PTAC* atzīst *Līguma* 10.4.apakšpunktu par netaisnīgu līguma noteikumu saskaņā ar *PTAL* 6.panta trešās daļas 1.punktu (kontekstā ar 5.panta otrās daļas 5.punktu) un 6.panta trešās daļas 4.punktu.

7. *Līguma* 11.5.apakšpunktā paredzēts: *"Jebkurš strīds tiek risināts sarunu ceļā. Ja Puses nevar atrisināt strīdu sarunu ceļā, tad jebkurš strīds, domstarpība vai prasība, kas izriet no šī līguma, kas skar to vai tā pārkāpšanu, izbeigšanu, spēkā neesamību tiks izšķirts pēc prasītāja izvēles vai nu tiesā Latvijas Republikas normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā, vai nu Latvijas Komercbanku asociācijas šķīrējtiesā (reģistrācijas Nr.4003746396), Rīgā, saskaņā ar šķīrējtiesas statūtiem, reglamentu un nolikumu „Par Latvijas Komercbanku asociācijas šķīrējtiesas izdevumiem”, vai arī Latvijas Apvienotajā šķīrējtiesā (reģistrācijas Nr.50003761861), Rīgā, saskaņā ar šīs šķīrējtiesas reglamentu. Šo dokumentu noteikumi uzskatāmi par ietvertiem šajā punktā, strīda izskatīšanas valoda – latviešu. Šķīrējtiesnešu skaits – viens."*

Šī *Līguma* noteikuma vērtējuma sakarā *PTAC* norāda, ka ar *Lēmumu Nr.25-lg AS „Hansabanka”* tika aizliegts piemērot šķīrējtiesas klauzulu ar patērētājiem noslēgtajos līgumos, ja šāds līguma noteikums ir līgumslēdzēju pušu neapspriests. Tā kā konkrētajā gadījumā ir konstatējams, ka *Līguma* noteikumi nav AS „Hansabanka” un *Patērētājas* starpā apspriesti, tad attiecībā uz no *Līguma* izrietošo strīdu risināšanas kārtību ir saistošs *Lēmumā Nr.25-lg* noteiktais aizliegums pildīt šķīrējtiesas klauzulu.

No lietā esošajiem materiāliem secināms, ka 2008.gada 24.aprīlī AS „Hansabanka” ir vērsusies Latvijas Komercbanku asociācijas šķīrējtiesā no *Līguma* izrietošā strīda risināšanai. Līdz ar to *PTAC* ir konstatējis, ka AS „Hansabanka” nav pildījusi *Lēmuma Nr.25-lg* 1.punktā uzdoto tiesisko pienākumu, proti, nav pārtraukusi pildīt netaisnīgo šķīrējtiesas klauzulu, kuru AS „Hansabanka” un patērētājs nav savstarpēji apsprieduši, ar patērētājiem noslēgtajos līgumos. Pamatojoties uz minēto, *PTAC* ir nolēmis uzsākt lietvedību administratīvā pārkāpuma lietā par administratīvo pārkāpumu, kas paredzēts *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa* 175.⁹ pantā.

Vadoties no augstāk minētā un pamatojoties uz *PTAL* 3.panta 2.punktu, 5.panta otrās daļas 5.punktu, 6.panta pirmo daļu, 6.panta otro daļu, 6.panta trešās daļas 1. un 4.punktu, 6.panta ceturto, piekto, sesto, septīto, astoto daļu, 25.panta ceturtais daļas 6.punktu, 25.panta astotās daļas 2.punktu, *PTAC* **uzdod** AS „Hansabanka”:

- 1) pārtraukt pildīt netaisnīgo *Līguma* 10.4.apakšpunkta noteikumu ar *Patērētāju*;
- 2) pārtraukt pildīt ar citiem patērētājiem noslēgtajos līgumos tāda paša satura līguma noteikumu kā *Līguma* 10.4.apakšpunkta noteikums, kuru AS „Hansabanka” un patērētāji nav savstarpēji apsprieduši;
- 3) mēneša laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās brīža grozīt patērētājiem piedāvātajos līgumu projektos tāda paša satura līguma noteikumus kā *Līguma* 10.4.apakšpunkta noteikums;
- 4) sniegt informāciju *PTAC* par administratīvā akta izpildi pirms administratīvā akta lemjošās daļas 3.punktā noteiktā izpildes termiņa beigām atbilstoši *PTAL* 25.panta desmitās daļas noteikumiem (tai skaitā iesniedzot pārstrādātos līguma projektus).

Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 70.panta pirmo daļu, 76.panta pirmo daļu un otro daļu, 79.panta pirmo daļu un *Patērētāju tiesību aizsardzības likuma* 25.panta pirmo daļu šo administratīvo aktu adresāti var apstrīdēt Latvijas Republikas Ekonomikas ministrijā viena mēneša laikā kopš tā paziņošanas adresātiem, iesniedzot iesniegumu Patērētāju tiesību aizsardzības centrā, Rīgā, K.Valdemāra ielā 157.

Pielikumā (*Patērētājam*):

Lēmuma Nr.25-lg izraksts uz 9 lapām.

Direktore

(paraksts)

B.Vītoliņa

(zīmogs)

(...)

IZRAKSTS PAREIZS